

21. Yüzyıl'da Sosyal Güvenlik^(*)

Chantal EUZABY
Çevrien: Tomris ÇAVDAR^(**)

Sosyal güvenlik uygulamalarının, ekonomik yarışabilirliği (rekabeti) ve iş olanaklarını, işlendirmeyi (istihdamı) gözardı ettiği ileri sürülmektedir. Bu durumun başlıca nedeni olarak, *sosyal güvenlik* katkı paylarının ve ödeneklerinin getirdiği yükün iş olanakları, işlendirme (istihdam) ve parasal birikimler (tasarruflar) üzerindeki zayıflatıcı etkisinin ekonomideki canlılığı da zayıflattığı öne sürülmektedir. Aynı zamanda *sosyal güvenlik* uygulamalarının, aile yapılarındaki dengesizlikler ve işgücü piyasasındaki değişikliklerle giderek büyüyen işsizlik, azalan iş güvencesi, ücretler arasındaki farkların artması ve kendi hesabına çalışanların azalması gibi piyasaların küreselleşmesi süreci ile ortaya çıkan yeni sosyal gereksinimlere de yanıt vermesi beklenmektedir. Bu çalışmada, tüm toplum için dengeli ve tam çalıştırmaya dayalı bir yapının sağlanamaması nedeniyle mesleki ve ulusal dayanışma arasında ulusal dayanışma yönünde bir dengeye ulaşılmaması için, (*sosyal güvenliğin* kapsamında değişiklik yapılmaksızın), yeniden dağıtımın geliştirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Sosyal güvenlik sistemleri dünya çapında, giderek artan oranlarda parasal sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle sözkonusu sistemler daha sık ve artan oranlarda eleştirilmektedir. Özellikle işletmelerin ekono-

^(*) Çevirisi yapılan 'Social Security for The Twenty-First Century' başlıklı özgün çalışma Prof. Dr. Chantal EUZABY'ye aittir ve International Social Security Review dergisinde yayınlanan erişim bilgileri Nisan 98, Vol. 51 Sayı: 2, p3, 14 sayfa olarak yayınlanmış ve aynı derginin izniyle çevrilmiştir. Prof. Dr. Chantal Euzeby, Pierre Mendes Üniversitesi, Grenoble, Fransa'da öğretim üyesidir.

^(**) Endüstri Yüksek Mühendisi, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, ÇEEİ Bölümü, Doktora Programı.

mik yarışabilirliği (rekabet edebilirliği) üzerine olumsuz etki yaptıkları ve dolayısıyla işsizliğin artmasına neden oldukları ileri sürülmektedir. Aynı zamanda işlerin ve parasal birikimlerin (tasarrufların) üzerindeki olumsuz etkilerin ekonomideki canlılığı zayıflattığı, kötüye kullanımı, sorumsuzluğu ve bağımlılığı desteklediği öne sürülmektedir.

Bu yaklaşımlar çoğunlukla bilinçli ya da bilinçsiz yanlış anlaşılabilir ancak belirtilmesinde yarar olan bir unsur gözardı etmektedirler. Bu unsur, *sosyal güvenliğin* zenginliği tüketen kurumlardan oluşmadığıdır. Bu durumun tam tersine, sağlıklıdan hasta olana, çalışandan emekliye gelirin yeniden dağıtımını sağlayan bir düzenleme ve uygulamalar bütünüdür. Ayrıca yine öne sürülenlerin aksine, GSYİH'nin belirli bir bölümünü "emen" ya da "sömüren" bir niteliği de yoktur. Toplanan vergiler ya da katkılar, *sosyal güvenlik* ödenekleri şeklinde ve dolaylı olarak bu kurumların dolaylı giderleri biçiminde ekonomideki dolaşıma sokulmaktadır.

Görünen tek gerçek sorun, ödenekleri karşılayan tarafla ödeneklerden yararlananlar arasında doğrudan ve birebir bir ödeme ilişkisinin bulunmaması olarak görülmektedir. Aslında bu durum *sosyal güvenliğin* asıl amacı olan "dayanışma"nın sağlanması yönündeki düzenlemelerin de aynı zamanda uygulanmasıdır. *Sosyal güvenlik* kapsamında olan pek çok kişinin yaşamlarının değişik evrelerinde ödeneklerden yararlandığı dönemler, ödeneklerin giderlerini karşıladığı dönemlerden daha kısadır. Ancak kişilerin emeklilik, işsizlik ya da sürekli (kronik) bir hastalıkla karşı karşıya kalması durumunda bu durumun tam aksine ödeneklerden yararlanan dönem daha uzar ve ödeneklerin giderlerinin karşılanma süresi kısalmıştır.

Sosyal güvenliğin em temel zorlukları, sistemin karşı karşıya olduğu ikilemden kaynaklanmaktadır. Bu ikilem bir yandan evrimleşen bir *sosyo-ekonomik* yapı içinde sosyal güvenliğin giderek artan bir gereksinime dönüşmesi öte yandan aynı oranda sistemin giderlerinin karşılanmasında zorlukların yaşanmasıdır. Bu temel çelişki bazı sorunların ve zorlukların aşağıdaki şekilde sorgulanması gereğini ortaya koymaktadır. Buna göre,

- *Sosyal güvenlik* ekonomik sorunların kaynağı mı yoksa kurbanı mıdır?
- Bu sorulardan nereye ulaşılabilir?

Sosyal güvenlik ekonomik sorunların kaynağı mı yoksa kurbanı mıdır?

Dünyada ekonomik gelişmişliği en düşük düzeyde olan ülkeler aynı zamanda en ileri *sosyal güvenlik* uygulamalarına sahip olan ülkeler değildir. Öte yandan *sosyal güvenlik* uygulamaları başlangıç evresinde olan ülkelerin de en gelişmiş ekonomilere sahip oldukları da söylenemez.

Buna karşın, giderek büyüyen bir işsizlik ve uluslararası ekonomik yarışabilirlikle (rekabetle) karşı karşıya kalınan bir dünyada *sosyal güvenlik* sıklıkla bir sorun ya da yük olarak gösterilmektedir. Bu amaçla kasıtlı olarak işverenlerin katkılarının işlendirme (istihdam) üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu ileri sürülmekte, aynı şekilde *sosyal güvenlik*ten sağlanan yararların ekonomik canlılığı da olumsuz etkilediği dile getirilmektedir. Bu çalışmada ileri sürülen bu görüşlerin anlaşılması ve tartışılması sonrasında ekonomik değişimlerin sosyal güvenliğe olan gereksinimi arttırdığı sonucuna ulaşılmaktadır.

İşveren katkıları işsizliğin nedeni midir?

Sosyal güvenliğin ortaya çıkmasından bu yana işverenlerin katkılarının işgücü giderlerine ağır yük bindirdiği ve dolayısıyla işsizliğe neden olduğu görüşü ileri sürülmektedir. Bu görüş işsizliğin ve uluslararası ekonomik yarışabilirliğin (rekabetin) artmasıyla daha da fazla vurgulanmaktadır. Bu tür görüşlerin ayrıntılarına daha fazla inmeksiz, sosyal güvenlik katkılarıyla işgücü (insan kaynakları) giderleri arasındaki ilişkilere değinerek (n1) bu katkıların azaltılmasının ortaya çıkaracağı sonuçlar ele alınacaktır.

İşverenlerin Katkısı ve İşgücü (İnsan Kaynakları) Giderleri: Uluslararası karşılaştırmalı çalışmalar, işveren katkılarının en yüksek olduğu ülkelerde aynı zamanda işgücü (insan kaynakları) giderlerinin de, aynı oranda yüksek olmadığını göstermiştir. Örneğin göreceli olarak karşılaştırılabilir düzeylerdeki farklı ekonomik gelişmişliğin olduğu Batı Avrupa ülkelerinde, işveren katkılarının özellikle yüksek olduğu durumlarda, ücretlerin düşük olduğu görülmektedir. Bu amaçla yapılan iki karşılaştırma özellikle vurgulamaya değerdir. İlk karşılaştırmada Fransa ve İspanya örnekleri ve diğer bir örnek olan Danimarka incelenmiştir. Danimarka örneğinde işletmeler oldukça düşük katkı payları ödemelerine karşın, Fransa ve İspanya'ya oranla ücretler oldukça yüksektir. Aynı zamanda Danimarka örneğinde, kişi başına düşen gelir vergisi oranı da çok daha yüksektir.

İkinci bir karşılaştırma ise Hollanda ile Finlandiya ve İsveç arasında yapılabilir. Hollanda'da işverenlerin katkı paylarının düşük düzeylerde olması katkı paylarının büyük çoğunluğunun çalışan kesim tarafından karşılanmasından kaynaklanmaktadır. Ancak buna karşın Hollanda'da ki brüt ücretler Finlandiya ve İsveç'e göre çok daha yüksektir. Bu durum işverenlerin katkı paylarının düşük düzeylerde olması, *sosyal güvenlik* giderlerinin büyük çoğunluğunun çalışan kesim tarafından karşılanmasından kaynaklanmaktadır. Buna karşın İsveç ve Finlandiya gibi *sosyal güvenlik* katkı paylarının ağırlıklı yükünün işveren kesimi üzerinde olduğu ülkelerde işverenlerin *sosyal güvenlik* giderleri nedeniyle Hollanda'daki işverenlerle karşılaştırıldığında daha güçlük içerisinde ve olumsuz durumda olmadıklarını ortaya çıkarmaktadır. Bunun nedeni ise Hollanda'daki *sosyal güvenlik* katkı paylarının ağır yükünün göreceli olarak düşük ücretlerle dengelenmiş olmasıdır.

Uluslararası düzeyde yalnızca katkı paylarının karşılaştırılması sorunu anlamamızda yeterli değildir. Çünkü katkı payları, işgücü (insan kaynakları) giderlerinin yalnızca bir bileşenini oluşturmaktadır. Dolayısıyla sorun tüm boyutlarıyla bir bütün olarak; ücretler ve *sosyal güvenlik* katkı payları birbirinden ayrılmaksızın ele alınmalı ve karşılaştırma bu temele dayalı olarak bütüncül bir biçimde yapılmalıdır.

***Sosyal güvenlik* katkılarının azaltılmasının yaratacağı etkiler:** Sosyal güvenlik katkılarının azaltılmasından beklenen etkilerin incelenmesi önemli belirsizlikler ve çelişkileri ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda incelenmesi gereken dört farklı etken aşağıda ele alınmıştır:

- **(Makineleşmeye ve otomasyona dayalı üretimden emek-yoğun üretime geçiş) Yerine Kullanma:** Bu durum özellikle işgücü giderlerinin düşmesiyle ortaya çıkar. Böyle zamanlarda işletmeler yeniden özdevim-otomasyon yerine emek yoğun üretime dönerler veya özdevime-otomasyona geçişi yavaşlatabilirler. Ancak, uluslararası ticarete açılmakta olan ekonomilerde, yatırımın azaltılması yoluyla ve işletmelerin yenileşmelerini engelleyici biçimde işlendirmeyi geliştirmeye yönelik (istihdam yaratmaya) çalışmanın tehlikeli sonuçlar doğurabileceği de düşünülmektedir. Bu doğrultuda yatırımları ve işlendirmeyi (istihdamı) destekleyici ve bütünleyici yaklaşımlara ağırlık verilmesi daha uygun bir seçenek olarak gözükmektedir. Burada yanıtlanması gereken asıl soru: "*Makineleşme (otomasyon) yoluyla giderek daha az sayıda işgören çalıştırarak daha fazla üretim yapılmasının istihdamı azaltmak yerine çalışma sürelerinin daha da kısaltılmasına dönük bir etki yapması beklenemez mi?*".

- **Ekonomik Yarışabilirlik (Rekabet Edebilirlik):** İşgücü giderlerinin düşürülmesi ürünlerin fiyatlarının düşmesine ya da kâr oranlarının yükselmesine neden olabilir. Bu durum işletmelerin etkinliklerini sürdürmeleri ve yenilenme için parasal olanaklarını geliştirmelerini sağlar. Her iki durumda da üretkenlik, satış ve üretim artar. Yeni yatırımlar ve yenilenme çalışmaları işlendirme (istihdamın) artırılması amacıyla ters orantılıdır, dolayısıyla işgücü giderlerini düşürmeyi amaçlayan kesimlerce desteklenmektedir. Ayrıca varolan uygulamalardan elde edilen deneyimler, işletmelerin sosyal ve parasal giderlerinin azaltılmasıyla elde ettikleri geliri daha fazla kâr dağıtımını, parasal yatırımlar ya da vurgunculuğa dayalı (spekülatif) kazanç sağlama amacıyla kullandıklarını göstermektedir. Üretkenliğin artması her zaman gider ve fiyatların düşmesini gerektirmez: Çünkü işletme yönetiminin etkinliği, işletme içindeki "*sosyal ortam*"ın durumu ve benzeri nicel olmayan değişkenin de gözönüne alınması gereklidir. Bu değişkenler arasında ürün kalitesi ve tanınırlığı, pazarlama ağları ve satış sonrası hizmetlerin niteliği, ürün teslim tarihlerine uyum yer almaktadır. Ancak yukarıda sayılanlardan öte, işgücü giderlerini düşürmeye yönelik özendirmelere karşın uluslararası ekonomik yarışabilirliğin zorlaşması (rekabetin artması), işletmelerin pazardaki stratejileri açısından istihdama yönelmelerini zorunlu kılmaktadır. Ekonomik yarışabilirliğin (rekabetin) aslında işsizliğin artmasına engel olması amaçlansa bile üretkenliğin artması ile üretimin giderek daha az emek-yoğun olması nedeniyle işsizliğin azaltılmasında yeterli etkisi olmamaktadır.
- **İşe Alım ve İşlendirmenin (İşlendirme) Desteklenmesi:** İşe alım ve işlendirmenin desteklenmesi özellikle teknolojiye ileri adımlar ve düşük gelirli ülkelerle rekabet etme nedeniyle işsizlikten en fazla etkilenen düşük nitelikli işgücünü ilgilendirmektedir. İşe alım ve işlendirmenin desteklenmesi ile ilgili giderler genellikle işverenler tarafından işgörenlerin üretkenliklerine yansımaya gereksiz giderler olarak nitelendirilmektedir. *Sosyal Güvenlik* katkı paylarının azaltılması yoluyla bu giderlerin de azaltılması gerektiği ileri sürülmektedir. Belçika ve Fransa gibi ülkeler, bu tür önlemler almışlardır. Ancak bu tür önlemlerin etkinliği işgücünün yerine kullanılan makineleşme nedeniyle oldukça sınırlı kalmaktadır.
- **İstem (Talep):** İşgücü giderlerinin azaltılmasına ilişkin önlemlerin istem (talep) açısından önemli sonuçları vardır. Örneğin, işgücü üç-

retlerinin ve işveren katkı paylarının düşürülmesi hanehalkının alım gücünü düşürmekte dolayısıyla tüketimi azaltmakta ve işletmelerin etkinlik gücünün azalmasına neden olmaktadır. Bu ücret ve işveren katkı paylarının düşürülmesi diğer yan ödeneklerin (miktar ve ödeme süresinin) azaltılmasını doğrudan etkilemektedir. Bu düşüşler (işgörenlerin, kendi hesabına çalışanların katkı paylarının arttırılması ya da dolaylı ve dolaysız vergilendirmeler) yoluyla hanehalkına dolaylı olarak yansıtılmaktadır. *Sosyal Güvenlik* katkı paylarının azaltılması kısa erimli olumlu gibi gözükken etkilerinin dışında daha birçok başka etkinin zincirleme olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ortaya çıkan bu durumun sonuçlarının bazı durumlarda birbirlerinin etkilerini azalttığı görülmektedir. Buna göre "işlendirme (istihdam)" açısından net çıktının ölçülebilmesi diğer başka değişkenlerin varlığına ve büyüklüğüne de bağlı olduğu sonucunu göstermektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen farklı tipteki ekonometrik çalışmaların bulguları yalnızca çok küçük ve sınırlı etkileri göstermiştir. (n2).

Ayrıca, gelişmiş ülkelerdeki yüksek işgücü (insan kaynakları) giderleri bu ülkelerdeki nüfusun yaşam standardı açısından çok önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda yüksek işgücü (insan kaynakları) giderlerinin işsizliğe yönelik getirdiği etkilerin bir bütün olarak ele alınması gereklidir. Bu durum genellikle diğer başka değişkenlerle de yakından ilgilidir. Bu değişkenlerin en önemlileri arasında etkin (aktif) nüfusun büyümesi (kadın işgücünün işlendirmesinin (istihdamının) artması, işgücü piyasasına girenlerin ve işgücü piyasasından emeklilik nedeniyle ayrılanların yaş durumları vb. ile), düşük nüfus artışı olan ülkelerin yüksek yaşam standardı ile ekonomik büyüme arasındaki dengeyi sağlamada karşı karşıya oldukları zorluklar, teknolojideki ilerlemeler sonucunda iş saatlerinde önemli azaltmalar olmaksızın daha fazla üretimin daha az emek yoğun olarak sağlanması sonucunda teknolojiden kaynaklanan işsizliğin önlenmeye çalışılması sayılabilir.

Sosyal Güvenlik Ekonomik Canlılığı Azaltıyor mu?

Pek çok ülkede *sosyal güvenlik* sistemlerinin karşı karşıya kaldığı parasal zorluklar –sosyal güvenlik ödeneklerinin azaltılması ve *sosyal güvenliğin* özelleştirilmesi gibi-neoliberal çözüm önerilerinin daha fazla destek bulmasına neden olmaktadır. Ancak *sosyal güvenlik* ödeneklerinin işlendirmeyi (istihdamı) azaltıcı etki yaparak ekonomik büyümeyi engellemekte olduğunu ileri süren görüşlerin halen ispatlanamamış olduğu görülmektedir. (n3)

İş yaşamında etkin çalışmanın özendirilmesi açısından *sosyal güvenliğin* süresel çalışma zamanı ile karşılaştırıldığında ücret ödenmeyen zamanın parasal karşılığını düşürdüğü ileri sürülmektedir. Bu parasal karşılığın düşüşüne ilişkin olarak ileri sürülen görüşler bir işte çalışarak kazanılan ücret ve diğer ödeneklerin vergilendirme ve diğer ödenekler çerçevesinde çalışmaksızın elde edilen ödeneklerle karşılaştırılmasına dayalı olarak yapılmaktadır. Bu görüşe göre bir çalışma karşılığı elde edilen gelirin vergilendirilmesi ve "çalışmama durumu için verilen ödenekler" in gönüllü işsizlik, önemsiz rahatsızlıklar nedeniyle işten kaçma ve etkin (aktif) iş yaşamından erken emeklilik gibi uygulamalarla işgörenleri boş ve kendilerine ait zamanı çalışma zamanının yerine kullanmaya yönlendirdiği ileri sürülmektedir.

Aynı sorun birikimler açısından değerlendirildiğinde neo-liberal iktisatçıların kamusal emeklilik sistemlerine de "yeniden yapılandırılmış dağıtım sistemi" biçiminde saldırdıklarını görmekteyiz. Bu sistemlerin geç yaşta emekliliğin parasal yükünü iş yaşamındaki etkin (aktif) nüfusun gelirlerinden ücret kesintileri yoluyla garanti altına aldığını ileri sürmektedirler. Dolayısıyla sistemden yararlananların ileriki yaşlarında daha az birikime gereksinim duyduklarını belirtmektedirler. Kamusal emeklilik kaynaklarından yararlananların daha az kesintiye gereksinim duyduklarını, bu durumun yatırımlara ve ekonominin büyümesine ayrılacak kaynakların azalmasına neden olduğunu ileri sürmektedirler.

Yukarıdaki görüşlerde bazı doğruların olduğu kuşku götürmemekteyse de yine de üzerlerinde dikkatle düşünülmesi gerekmektedir. 1970'li yılların ortalarından itibaren pek çok gelişmiş ülkede işsizliğin aşırı artmasına işsizlik ödeneklerinin neden olduğunu ileri sürmek olanaklı değildir. Yukarıda ele alınan işsizliği yaratan çok daha büyük ve doğrudan etki yapan nedenler vardır. İşsizlik ödeneklerinden düşük düzeylerde yararlanan uzun süreli işsiz kesim içinde yer alanların (bir yıldan uzun süreli işsiz olanların) sayısındaki büyük artış pek çok ülkede yoksullaşmanın artmasına da neden olmaktadır. Ayrıca yüksek düzeyde işsizliğin yaşandığı dönemlerde işsizlere verilen ödeneklerin tüketimin ve diğer işletme etkinliklerinin desteklenmesinde yararlı katkılar getirdiği gözlenmektedir. İşsizlik ödeneklerinin böylelikle işlendirme (istihdam) açısından daha olumsuz koşulların oluşmasında da engelleyici işlev gördüğü düşünülmektedir.

Bu "yeniden yapılandırılmış dağıtım sistemi" ilkesine dayalı yaklaşımın yaşlılık dönemi emeklilik ödenekleri ve kamusal emeklilik sistemleri üzerindeki etkilerini incelediğimizde bu konu üzerinde yapılan çok sayıdaki

deneysel (ampirik) çalışmanın çelişkili ve belirleyicilikten uzak bulgular ortaya çıkardığı görülmektedir.(n4) Dolayısıyla bu yaklaşımın etkisinin son derece sınırlı olduğu görülmektedir. Ancak "yeniden yapılandırılmış dağıtım sistemi" yaklaşımının birikimler üzerinde azaltıcı etkisi olduğu varsayımının doğru olduğu kabul edilse bile, bu varsayımın kamusal emeklilik sisteminin özel ve bireysel emeklilik sistemiyle değiştirilmesi için yeterli değildir. Bu yetersizliğin nedenleri aşağıda sıralanmıştır:

- Kamusal emeklilik sistemleri **sosyal güvenlik** işlevini en uygun biçimde yerine getiren en güvenli sistemlerdir (n5),
- Bireysel ve özel emeklilik birikimleri, mali vurgunculuğun (spekülasyonun), uluslararası sermaye hareketlerinin ve döviz kurlarındaki, faizlerdeki ve borsalardaki dalgalanmaların risklerini taşıyan İngiliz, Amerikan ve Japon fonlarının olumsuz etkilerini yansıtan birikimlerdir.
- Pek çok ülkede ekonomik etkinlikler birikimlerin olmamasından değil, tam tersine yetersiz tüketimden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda tüketicilerin tüketim alışkanlıklarındaki değişimler yatırımların artmasına ve ekonomik büyümenin sağlanmasında en önemli unsur durumundadır.

Sosyal Güvenliğe Yönelik Gereksinimin Artması

Sosyal Güvenlik herşeyden önce, nüfusun yaşlanmasıyla ortaya çıkan gereksinimlere, ileri yaştaki emeklilik birikimleri, sağlık ve bakım hizmetlerinin karşılanması, parçalanmış ailelerin ve evliliklerin sorunlarına (yoksulluk sorunlarının ailelerin ve evliliklerin parçalanma durumuyla ilgisi olması nedeniyle) yanıt vermek durumundadır. *Sosyal Güvenlik*, aynı zamanda işsizliğin asıl nedeni değil, sonucudur. Çünkü, işsizlik gelirlerinin azalmasına işsizlik ödeneklerinin giderlerinin yükselmesine neden olmaktadır. Bunun ötesinde ekonomik değişimlerin bağlı olduğu teknolojik gelişmeler ve ekonomik küreselleşme sonucunda giderek daha fazla *sosyal güvenliğe* gereksinim duyulmaktadır.

Küreselleşmeye bağlı olarak uluslararası ekonomik yarışabilirliğin (rekabet edebilirliğin) giderek artması ve teknolojideki hızlı gelişmeler sonucu üretimin giderek daha az işgücüne bağımlı duruma gelmesi, ekonomik yaşamı yeniden şekillenmektedir. Bir bütün olarak incelendiğinde, her ikisinin de yararlı sonuçlar getirdiği düşünülmektedir. Her ikisi de yaşam stan-

dartlarında yükselmeyi amaçlamaktadır. Ancak aynı zamanda gerek küreselleşmeye dayalı ekonomik yarışabilirlik gerekse teknolojideki gelişmeler belirsizliğe ve sosyal dışlanmaya da neden olmaktadır. Ancak her durumda kazananlar (özellikle tüketiciler) olduğu gibi kaybedenler yani, ekonomik yarışmanın dışında kalanlar, işletmelerin yeniden yapılanması, yer değiştirilmesi sonucunda işsiz kalanlar, düşük nitelikli ya da sahip oldukları vasıfları çok sınırlı ya da çok geri düzeyde kalan işgücü, çiftlikleri ekonomik yarışabilirlikle (rekabet edebilirlikle) başedemeyen çiftçiler ve *sosyal güvenlik* kapsamının dışında kalan ve süresiz çalışma zorunda kalan (yarı zamanlı ya da geçici işçiler ve benzerleri) vardır. *Sosyal Güvenlik*, (işsizlik ödenekleri ve sosyal yardım uygulamalarıyla) kazananların kaybedenlere yardım etmesine olanak sağlayan bir sistem, bir uygulama sürecidir. İşsizliğin önlenmesine yönelik etkin bir ilerleme sağlanıncaya, aynı zamanda serbest ticaretin ve uluslararası ekonomik yarışabilirliğin insansal olmayan öğelerinden arınıncaya kadar, *sosyal güvenlik*, küreselleşme ve uluslararası ekonomik yarışabilirliğin tüm olumsuz yönlerinden etkilenenlere destek veren bir konumda yer alacaktır.

Sosyal güvenliğin finansmanında olumsuz etkiler yaratan ve bu sistemi eleştirenlere açık bir duruma dönüştüren ve yasallığını tartışılır bir duruma getiren etkilerin 2000li yılın sonrasında da süreceği düşünülmektedir. Sosyal güvenliğin daha fazla yıpratılmaması ve bunun da ötesinde yok edilme-
mesi için sosyal ve ekonomik yapılarla daha da uyumlu bir duruma gelmesine çaba harcanmalıdır.

Buradan Nereye Gidebiliriz?

Gelişmiş ülkelerde, *sosyal güvenlik* o ülkelerdeki insanların ve ailelerin yaşam düzeyleriyle yakından ilgilidir. Bu bağlamda *sosyal güvenlik*, ekonomi ve toplum açısından güçlü ve ayrılmaz bir unsurdur. Bu çerçevede bazı önemli yönlerine değinilmeye çalışılacaktır.

Nüfus Yapısı

Giderek azalan doğum oranlarının nedenlerinin gerçekten anlaşılması gerekmektedir. Bu durum yaşlılık emekli ödeneklerinin finansmanı ve yönetimi üzerinde (özellikle de 2005-2010 arasında, İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyaya gelen ve "Bebek Patlaması" olarak nitelenen kesimin emekli olmasıyla) önemli etkiler yaratacaktır. Kuşkusuz bu durum sanayileşmiş ülkelerin yaşamlarına yansiyacak ve yeniden aile kurmaya ve çocuk

yapmaya özendirici koşulların ve ortamların desteklenmesine yönelinecektir. Çocuk yapmayı özendirmeye yönelik destekleyici yaklaşımlar toplumun çocuklara bakışıyla ve neslin sürdürülmesi gibi temel konularla ilgili olduğundan bu yönde etki yapmak oldukça zor görünmektedir. Ayrıca bu yaklaşımlar farklı nitelikteki programların uygulanmasını da gerektirir: aile program ve politikaları, çocuklu annelere iş yaşamlarını istedikleri gibi düzenlemelerine fırsat verecek nitelikte seçeneklerin sunulması (yeterli parasal destek sağlanarak geçici işten ayrılmanın sağlanması, yeniden meslek eğitimine erişim, yeniden iş yaşamına dönüşün sağlanması, yeniden düzenlenen çalışma saatleri, sayıca uygun ve elverişli toplu olanaklarla, işini sürdürebilme olanakların sağlanması), bu doğrultuda şehir planlaması, konut politikaları (çevresel düzenlemelerde yalnızca yetişkinler için değil, trafik akışından olumsuz etkilenmeyi giderici önlemler alınması, yeşil alanları ve çocuk bahçelerinin yapılması vb.), doğum oranlarının artışında olumsuz etkisi olduğu düşünülen genç kesimdeki yüksek işsizlik olgusunu da gözönüne alarak gençlerin istihdamına yönelik yeni politikaların (gençler arasındaki işsizlik oranının genellikle yüksek oluşu ve bu durumun doğum oranlarına yönelik olumsuz etkilerinin de gözetilerek) geliştirilmesidir.

Bağımlı Yaşlı Kesimin Bakımı

Yaşlı insanların sayısındaki artışın fazlalığı, *sosyal güvenlik* sistemlerinin çözmek zorunda olduğu temel sorunlardan biridir. Bu sorunların çözümünde sağlık ve diğer hizmetleri yerine getirecek kuruluşların yapısını da gözönüne alarak gerek insansal (insani) gerekse parasal açılardan aile yardımı ve ev bakımı genellikle kabul gören uygulamalardır. Bakım hizmetini veren aile üyelerinin yalnızca danışmanlık ve ev bakımıyla sınırlı kalmaksızın dinlenmelerine de olanak verecek biçimde değişen sürelerle (1 gün, 1 haftasonu, 1 hafta ya da 1 ay süreyle) ev bakımı hizmetleri, günlük bakım merkezleri ve geçici bakım merkezleri yoluyla desteklenmesi gereklidir.

Aile desteğinin benimsetilmesi amacıyla farklı tipteki ödenek ve parasal desteğin geliştirilmesi ve uygulanması gereklidir. İş yaşamında kolaylıkların sağlanması, iş sürelerinin azaltılması ya da işten ayrılmaya yönelik parasal desteğin sağlanması ve bakımı üstlenenlerin *sosyal güvenlik* kapsamında yer almalarını sağlayacak yapıları içermektedir. Bağımlı yaşlı insanların evde bakımı için ev ortamında sağlık ve sosyal hizmetlerin sunulması gerekir. Bu hizmetler arasında, hastane bakım hizmetlerinin ev odaklı yürütülmesi, ev temizliği, eve yardım, bağımlı yaşlılara yönelik ev yemekleri dağıtımı ve yalnızlıklarını giderici uygulamalar ve ziyaretler de yer almaktadır.

Sosyal Güvenliğin Finansmanı

Pek çok ülkede *sosyal güvenliğin* finansmanına ilişkin uygulamaların, *sosyal güvenlik* yardımlarının yapısı ve bu olanaklara erişebilme durumuna uygun biçimde uyarlanması gereklidir. Yalnızca çalışma yaşamından sürekli ve geçici olarak ayrılanların (günlük rahatsızlıklara yönelik sigorta ödenekleri, yaşlılık dönemine yönelik emeklilik birikimleri, işini kaybedenler için işsizlik ödenekleri) gelir kayıplarını giderecek biçimde katkı paylarından destek almalarını öngörmektedir. Buna karşın, gelire dayalı olmayan *sosyal güvenlik* yardımları (sağlık hizmetleri, aile yardımları, ilk kez iş arayan gençlere yönelik işsizlik ödenekleri), ulusal dayanışma ve kamu finansmanı açısından en uygun yaklaşımlardır.

Sosyal güvenlik sistemi ve sistemin parasal sorunlarına yönelik yapılan saldırılara yanıt olarak bireysel birikimlere dayalı ya da özel emeklilik sistemleriyle karşılaştırılarak *sosyal güvenliğin* yararlarını anlatan kamuoyunu bilgilendirme programlarının yapılması yararlıdır.

Aileiçi Düzensizliklere Yönelik olarak Sosyal Gereksinimlerin Uyumlaştırılması

Özellikle sanayileşmiş ülkelerde aileiçi düzensizliklere dayalı sosyal gereksinimlerin uyumlaştırılması sorunu uzun erimlidir. Bu doğrultudaki her türlü çözüm önerisi de bazı *sosyal güvenlik* haklarının bireyselleştirilmesini gerektirmektedir. Dolaylı haklar yoluyla sigortalının bakmakla yükümlü olduklarını da kapsayan sağlık sorunları ve ölümü sonrası verilen yardım ve ödenekler yetersizlikler ve aileiçi düzensizliklerin giderek karmaşık bir duruma dönüşmesi sonucunda geçerliliğini yitirmektedir. Bağımlı durumda olanların yeniden evlenmesi, özellikle de birden fazla sayıda evlenmesi ya da birarada yaşaması bu durumu karmaşıklaştıran etkenler arasındadır. Sağlık hizmetleri açısından durumu incelediğimizde –yönetilmesi daha kolay olan ve ulusal düzeyde dayanışmaya dayalı ve yalnızca gelire bağlı olmayan bireysel hakların-genelleştirilmesi gerekmektedir. Pek çok sanayileşmiş ülkede çalışmayan eşlerin boşanma ya da ayrılma durumunda da sağlık hizmetlerinin kapsamına girebilmesi ve bu durumun birlikte yaşayan çiftleri de kapsaması amacıyla yeni girişimler başlatılmıştır. Bir evrensel hak niteliğinde olan sağlık hizmetlerinin sağlanması bağlamında yapılan bu düzenlemelerin pek çok ülkede karşı çıkılması olanaksız olumlu gelişmeler getirdiği söylenebilmektedir. Aileiçi düzensizliklerin ve mali güvensizlikle-

rin en fazla yaşandığı günümüzde, bu hakların bireysel düzeyde ve yoksulluk sınırının altında yaşayanlara da parasız olarak sağlanması gerekmektedir.

Yaşlılığa dönük emeklilik uygulamaların dayandığı üç temel vardır: -Birincisi (oturmaya dayalı) evrensel ve yatay temel, ikincisi de işlendirme (istihdamın) hacmi ve düzenliliğine dayalı zorunlu ikinci temel ve üçüncüsü de seçimli olması gereken özel uygulamalardır. Birinci temel emeklilik birikimlerine dayalı ödenekleri kapsamakta, ikinci ve üçüncü temelde yer alan kişiler ve eşlerinin ödenekleri ve yükümlülükleriyle (ikinci temelin altında yer alanları kapsayacak bir uygulamayla) birleştirilebilmektedir. Bu uygulama özellikle 55 yaşını aşmış hiçbir kaynağı olmayan kesime (genellikle bu kesimde yer alan kadınlara) yöneliktir. Aktif (etkin) yaşam süresince karşılaşılabilecek riskleri kapsayan (yaşamını sürdürenlerin emeklilik birikimleri, *sosyal* yardım ve güvenceye alınmış en az (asgari) ücret gibi) düzenlemelerin yerini almaktadır. Böyle bir çözümün sorunu basitleştireceği ve yaşamlarını sürdürenlerin kamu emeklilik birikimlerinin üzerindeki baskıyı kaldıracağı düşünülmektedir. Böylece birinci temelden hiç çalışmamış yaşlı çiftlere, etkin oldukları dönemde yeterince çalışmamış olanlara en az ücret üzerinden ödeme yapılmasını öngörmektedir. Etkin oldukları dönemde daha az çalışmak isteyen, işten belli zamanları kendine ayırmak isteyen ve ücretsiz çalışmak isteyenlere kendi kaynaklarının veya çocuklarının katkısı olmaksızın yaşlı dönemlerinde en az gelirle yaşamlarını sürdürme olanağı sağlanacaktır. Böylece "işsiz" kesim için yeni olanaklar yaratılmış olacaktır. Bu yolla etkin iş yaşamında olanlar daha az çalışabilecekleri, ailelerine, *sosyal* ve kültürel etkinliklerine daha fazla zaman ayırabilecekleri için işsizler de işgücü piyasasına daha kolay girebilecekleri için herkes memnun olacaktır. Yatay oranlı emeklilik birikimlerinin (Danimarka örneğinde olduğu gibi) vergi dışı olmaları ya da her türlü kesintinin dışında olmaları (Fransa örneğindeki genel *sosyal güvenlik* gibi) gerekir. Böyle bir uygulama kamu emeklilik sistemi içinde yer alan *sosyal güvenlik* katkı paylarında düşüşe ya da daha yavaş bir artışa neden olacaktır.

Sosyal Korumanın İşgücü Piyasasının Yeni Profiline Uyumlu Duruma Getirilmesi

Bu bağlamda çeşitli önerilerin birarada düşünülmesi gerekmektedir. Bu öneriler genel olarak giderek artan işsizliğe bağlı olarak *sosyal* dışlanma sorununun çözümlenmesi için varlığın güvenliği, giderek artan güvenilir ol-

mayan işlendirme (istihdam) biçimleri ve *sosyal* eşitsizlik nedeniyle kendi hesabına çalışanların korunmasıdır. Alt yükleniciliğin (taşeronlaşmanın) ve mali dengesizliğin fazlalaşması, *sosyal güvenlik* yoluyla istihdamın ve iş paylaşmanın desteklenmesi de bu süreç içerisinde yer almaktadır.

- Güvenceye dayalı enaz (asgari) ücretin geliştirilmesi ya da kabul edilmesi zorunludur. Hernekadar gereksinim sahiplerine parasal destek sağlanması gerekmektedir de bu kesimlerin yardıma bağımlılıklarının sürdürülmesi ve yardımla yayılan ayışığına bağımlı olunması gerekmektedir. Yapılan yardım bir iş karşılığı ya da iş bulmaya yönelik olarak mı yapılmalıdır? Ya da olağandışı temel bir gelir düzeyi mi hedeflenmelidir? (evrensel düzeyde kabul gören bir ödenek biçiminde). Fransa'daki deneyim en az istihdam ödeneğinin (RMI), işe başlamak için gerekli olan sözleşme ile parasal yardımın birleştirilebileceğini göstermektedir. Ancak bu yöntem yeteri kadar yeni iş olanağı bulunamadığı için istihdamı arttıramamıştır. Bu durum yeni sıradışı sözleşmelerin geliştirilmesini ve ödemelerin belirsiz bir süre için yapılmasını öngörmüştür. Uygulayıcılar açısından zorluklar getirmiş ve maliyeti yüksek olmuştur. Temel gelir düzeyi -toplumsal miras içerisinde yer alan kesime tüm yaşamları boyunca ödenmesi düşünülen koşulsuz bir ödenek olarak- gelir ve istihdamı yeniden paylaştırmaya yönelik ilginç açılımlar sunmaktadır. Özellikle işsizliği azaltacak ilginç yeni çözümlerle (yaşlı insanlara evlerinde yardım etmek, hasta insanları ziyaret etmek, toplumsal alanlardan dışlanan kesimlere yardım etmek, güçlükler yaşayan okul çağındaki çocuklara destek sağlamak, çocuk bakımı, çevresel bakım ve benzeri) çalışanlara kendilerine uygun olan zamanlarda çalışma olanağı sağlamakta, toplumsal bağlarını güçlendirici etkinlikler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Temel gelir düzeyinin bireylere çalışma ya da çalışmama hakkının tanınması ya da ne sıklıkta çalışabileceklerinin belirlenmesi yoluyla işgücü arzını etkin bir biçimde azaltacağı, istihdam esnekliği açısından işveren ve işgörenlerin gereksinimlerine yanıt vereceği dile getirilmektedir. En az düzeyde parasal güvence sağlanmasıyla işsizlerin kendi kendilerine yeter durumda olmaları sağlanarak özellikle toplumsal amaçlara hizmet eden üretkenliği düşük işlerden yararlanması sözkonusu olabilir. Bu yaklaşımla daha fazla yeni iş yaratılması, işlerin ve gelirlerin daha iyi bir biçimde dağıtılması, kamu yararına yönelik etkinliklerin daha fazla beğenilmesinin sağlanması amaçlanmaktadır. Ancak bu tezin karşısındakilerle tarafından bazı

zorluklar dile getirilmektedir: Beklenen yararın az olması nedeniyle işgücü piyasasında istenen etkinin yaratılamaması, toplum açısından maliyetinin yüksekliği ve çalışmaya yönlendirmeyeceği, uygulamadan yararlananların eve kapanması ya da değer katacak etkinliklere katılmaması üretime dayalı yaratıcılığın ve ekonomik gelişmenin azalmasıyla toplumun ikiye bölünme tehlikesiyle karşı karşıya kalmasıdır. Bu nedenle siyasal ve mali açıdan bir ara çözüm bulunması gerçekçidir. Bu ara çözüm çalışma zorunluluğu olmayan bir en az gelir düzeyinin yasal ve kabul edilen en az (asgari) ücretin altındaki- lere koşulsuz verilmesi ve yeniden diğer gelir kazandırıcı seçeneklere girdiklerinde de çalışmayı özendirme amacıyla kesilmeyecek bir biçimde sürdürülmesidir. Bu çözüm yukarıda sayılan *sosyal güvenlik* haklarının evrensel olduğu varsayımına dayandırılmıştır.

Sosyal güvenliğin kapsamının kendi hesabına çalışanları da kapsayacak biçimde genişletilmesi bir öncelik durumundadır. Kamuda işsizlik yardımı ödenekleri genellikle yalnızca ücretlileri kapsamaktadır. Bu uygulama istihdam kazaları olarak tanımlanan sorun alanlarını da kapsam içine almaya yönelmektedir. Kendi hesabına çalışanlar giderek artan bir biçimde güvenceden yoksun kalmaktadır. Bu kesimde alt yüklenicilere (taşeronlara, örneğin, karayolu taşıyıcılarına, el zanaatkarlarına ve tele-çalışma biçimlerine) olan bağımlılık artmakta döviz kurlarındaki artış ve azalışların etkilerine açık bir yapı oluşmaktadır. Pek çok durumda görüldüğü gibi işletme ölçeklerinin küçüklüğü pazarların oluşumu ile ilgili en son gelişmelerden uzak tutmakta ya da mali dengeye bağlı olarak ikincil ürünlerin garantilerinden yararlanılmasına da engel olmaktadır. Buna karşın, tarihsel açıdan gelenekselleşen bazı iş kollarında ücretli çalışan kesim daha fazla korunmakta ve daha yüksek ücret alabilmektedir. Büyük ölçekte işsizliği önlemek için bir çözüm arandığında, özel girişimlerin desteklenmesi ve işsizlerin kendi kendilerine yeter bir duruma gelmesinin sağlanması ve böylece kendi hesabına çalışanların koşullarının daha da özendirici bir duruma gelmesi gereklidir. Bu kesimin işsizlik yardımlarından yararlandırılması ve özel bir işsizlik yardımı düzenlemesinin geliştirilmesi uygun bir çözüm gibi gözükmektedir. Bu bağlamda sağlanacak yardımın sabit oranlı bir ödenek şeklinde ve sınırlı bir süre için (altı aydan bir yıla kadar) girişimcinin kendini yeniden toparlaması veya yeni bir iş alanına girebilmesi amacıyla verilmesi gerekmektedir. Kötüye kullanımın önlenmesi amacıyla bu yardıma

bir tavan getirilerek etkin konumda çalışan girişimcileri zorda bırakmayacak bir biçimde uygulanması sağlanmalıdır. Benzer biçimde kendi hesabına çalışanların istihdam kazalarına ve meslek hastalıklarına karşı konumlarını ücretli kesimle uyumlu bir duruma getirerek sistemli bir biçimde korunması amaçlanmalıdır.

İstihdamın korunması ve desteklenmesi yoluyla iş paylaşımı yapılması günümüzde kaçınılmaz bir duruma gelmiştir. *Sosyal güvenlik* yaklaşımları istihdamın geliştirilmesi ve korunması açısından kuraldışı durumları da gözetmek ya da zor koşullar altındaki işgücü için (işsizler, garantili en az gelir yardımı alanlar ve işgücü piyasasına ilk kez girenler için) eğitim ve mesleksi yerleştirme programları yoluyla *sosyal güvenlik* katkı payları alınmayabilir ya da indirilebilir. Bu uygulama özellikle işsizliğin çok yüksek olduğu pek çok ülkede sürdürülmekte ya da kapsamı genişletilmektedir. Bu uygulama ayrıca işverenlerin *sosyal güvenlik* katkı paylarının ulusal dayanışma yardımlarına parasal destek sağlayıcı yönde kullanılabilmesi için vergilendirme yoluyla gerçekleştirilebilir. Bu durum, işgücü giderlerinin düşürülmesine ve işletmelerin ekonomik yarışabilirliğinin korunmasına ve bu yolla işlendirme (istihdam) üzerinde olumlu etkilerin ortaya çıkmasına neden olur. İşgücü giderlerinin düşürülmesi, işletmelerin ekonomik yarışabilirliğinin sağlanması ve işlendirme (istihdamın) arttırılması da bu uygulamanın olumlu etkileri arasında yer almaktadır. Ancak bu bağlamda *sosyal* korumanın iş paylaşımındaki ve işgörenlerin kendi çalışma saatlerini belirleyebildikleri çeşitli düzenlemelerin geliştirilmesindeki rolü gözardı edilmemelidir. Varolan işlerin korunması ve yeni işlerin yaratılabilmesi amacıyla *sosyal* korumanın iş paylaşımı alanında gerekli olan yeni düzenlemelerden yoksun bırakılmaması gerekir. İşletmelerin normal çalışma saatlerinin azaltılmasına yönelik olarak desteklenmeleri gereklidir. İşletmelerin normal çalışma saatlerini azaltması için desteklerin verilmesi, çalışma saatlerinin yeniden düzenlenmesi ve çalışılmayan zamanların üretkenliğe dönük değerlendirilmesi yoluyla üretkenlik yitimlerinin giderilmesi sağlanmalıdır. Diğer pek çok insan işsizken bazı insanların ağır çalışma yükünden yıpranmaları ve *sosyal güvenlik* ödeneklerini yitirmek amacıyla işlerinden geçici olarak ayrılmaktan kaçınmaları ve istedikleri zaman işlerine geri dönememe durumu ile karşı karşıya kalmaları -sağlık giderleri açısından da yüksek giderler getirebileceği için- durumları normal bir olay olarak görülmemelidir. Fransa, Al-

manya ve Belçika'da bu konuya ilişkin yeni çözümler giderek artan bir biçimde tartışılmaktadır. *Sosyal güvenlik* katkı paylarının çalışılan saat üzerinden ödenmesi (Fransız eski Başbakanı Michel Rocard'ın Avrupa Parlamentosu'na getirdiği önerinin benzeri), geçici ve düzenli olmayan istihdam biçimlerinin korunmabilmesi için ödeneklere hak kazanabilmek amacıyla gereken çalışma sürelerinin azaltılması, düzensiz işlerde çalışma biçimlerine ek güvencelerin getirilmesi, fazla çalışma (fazla mesai) süreleri için *sosyal güvenlik* katkı paylarının ödenmesi yoluyla bu tip çalışma biçimlerinin işverenler tarafından yeğlenmemesi sağlanarak yeni iş olanaklarının desteklenmesi amaçlanmalıdır. Tüm bu öneriler genellikle kendi kendini sürdürebilir olmalıdır. Diğer bir anlatımla çok sayıdaki işsiz kesime iş sağlanması yoluyla işsizlik ödeneklerinin giderleri düşürülmeli ve sosyal korunma yöntemleri için gelir arttırımı yoluna gidilmelidir. Bazı durumlarda işgücü giderlerinin düşürülmesi amacıyla ayrılan ödeneklerden yararlanılabilir ve (katkı paylarından indirim, işe alınanlar için parasal destek sağlanması yoluyla) benzer biçimde düşük nitelikli çalışanların işlendirmesi (istihdamı) desteklenebilir.

Geliştirilen önerilerin tümü iş yaşamındaki dayanışma ve bunu destekleyen ulusal dayanışma arasında ulusal dayanışmayı destekleyecek bir denge kurulmasını amaçlamaktadır. Aynı zamanda sosyal güvenliğin dayanışmacı yapısını güçlendirmeyi hedeflemektedir. Teknolojideki yeni gelişmelerle ve güncel sosyo-ekonomik olgularla uyumlu bir *sosyal güvenlik* düzenlemesini desteklemektedir.

John Rawls tarafından tanımlanan farklılık ilkesi gözönüne alınmak durumunda. Bu ilkeye göre sosyal eşitsizlikler en yoksun kesimlerin yaşam standardını yükseltme amacını hedefliyorsa kabul edilebilir. Toplu refah düzeyi yalnızca parasal refahın arttırılmasına indirgenemez ve sosyal dışlanmanın desteklenmesiyle de beslenemez.

Bu bildiri *Sosyal Güvenlik* konulu İkinci ISSA Uluslararası Araştırma Konferansı'nda "Bulguların Derlenmesi: *Sosyal Güvenlik*'te Amaçlananların ve Hedeflenenlerin Etkileri" başlıklı oturumda, Kudüs'te, 25-28 Ocak 1998 tarihlerinde sunulmuştur.

Kaynaklar

(n1.) For a presentation and discussion of such criticism, see ILO: **Financing social security: The options; An international analysis**, Geneva, 1983; and A. Euzéby: "Reduce or rationalize social security contributions to increase employment?" in *International Labour Review*, No. 2, 1995, pp. 227-241.

(n2.) On this point, see: "Taxation, employment and environment: Fiscal reform for reducing unemployment", in *European Economy*, No. 56, 1994, pp. 149-190.

(n3.) For a presentation of the vast literature on these issues, see S. Danziger, R. Havemann and R. Plotnick: "How income transfer programmes affect work, saving and the income distribution", in *Journal of Economic Literature*, September 1981, pp. 975-1028; and N. Barr: "Economic theory of the welfare state: A survey and interpretation", in *Journal of Economic Literature*, 1992, pp.741-805.

(n4.) See W.S. Cartwright: "Saving, **social security** and private pensions", in *International Social Security Review*, No. 2, 1984, pp. 123-138; and A.B. Atkinson: "Income maintenance and social insurance", in A. Auerbach and M. Feldstein (eds.), *Handbook of public economics*, Amsterdam, North Holland, 1987, Vol. 2, chapter 13.

(n5.) See in particular R. Beattie and W. McGillivray: "A risky strategy: Reflections on the World Bank report *Averting the old age crisis*", in *International Social Security Review*, No. 3-4, 1995, pp.5-22, and "Rejoinder", in *International Social Security Review*, No. 3, 1996, pp. 17-20; and A. Singh: "Pension reform, the stock market, capital formation and economic growth: A critical commentary on the World Bank's proposals", in *International Social Security Review*, No. 3, 1996, pp. 21-43.